

De niet-bevindelijken zien in 'God een barmhartig en liefhebbende vader. Het getal van hen, die zijn gered door het bloed van zijn zoon Jezus kan niet worden geteld'. Interessant dat hier impliciet aan ondermeer de Vrijgemaakten een tendens tot de leer der algemene verzoening wordt toegeschreven, en nog interessanter dat deze wordt afgeleid van Kuypers opvattingen over de 'gemeene gratie'. De niet-bevindelijken 'zijn door de revisie van Calvijns leer omtrent de (dubbele) predestinatie tegen het einde van de 19e eeuw door Abraham Kuiper andere accenten gaan leggen. In Kuypers leerstuk van de 'gemeene gratie' ligt – zegt Hak – de nadruk ... op de redding door Jezus Christus'. De auteur heeft dus nooit een letter hierover gelezen, want reeds de eerste zinnen in de tweede druk van de *Christelijke Encyclopedie* 3, 294-296, artikel 'Gratie, Gemeene' van A.D.R. Polman, hadden hem kunnen waarschuwen: Deze genade 'sorteert ... niet het geringste zaligmakend effect'. Zo gaan 'gamma'-godsdienstwetenschappers dus met teksten om, zou men boos willen uitroepen, maar het is beter het op een van de vele particuliere uitglijders van deze auteur te houden.

Het kan trouwens nog erger. Dat blijkt bij de (wel) bevindelijken. Hun godsbeeld is dat van een jaloezse God, die 'onmiddellijk ... straft ... en niet zuinig' en die slechts weinigen redt. Vandaar de vraag: behoor ik tot de uitverkorenen? Zij die daarvan zeker zijn kunnen plaats en tijd van hun bekering noemen, maar zelfs dan komt telkens twijfel op. Samenvattend (helaas laat de auteur dit na): zo goed als de hele gemeenschap is veroemd, en zelfs wie bekeerd is, is niet zeker van de zaligheid. In het dagelijkse leven is dit verschil goed merkbaar, want de niet-bevindelijken paren aan hun '*orthodoxie* (ook) *orthopraxis*', de bevindelijken beginnen daar niet eens aan, want al wat je doet is toch zonde. Nu heb ik in mijn jeugd bij bevindelijken uit mijn eigen familie observerend mogen participeren en mij is juist een beeld van overscrupuleus gedrag bijgebleven. Uit die tijd is mij ook de zwaar-gereformeerde paradox bekend: 'meer zondaar worden, minder zonde doen'. Naar mate een mens zich meer 'een doemwaardig zondaar' weet voor God, zal hem de lust tot feitelijk zondigen vergaan. Hoe dan ook, de bewering over 'de 'gebroken wereld' (als) legitimatie voor hun talrijke overtredingen' had getoetst moeten worden. De kans is groot dat er dan een bekende bevindelijke 'topos' aan het licht zou zijn gekomen, het vaste verhaal van een door en door zondige jeugd, waaruit de Heere de betrokkenen genadig gered heeft. A propos: dit verhaal doet reeds sinds Augustinus in de westerse christenheid de ronde.